

Tartu Ülikooli silmakliinik 1868—1933.

Ajalooline ülevaade tema asutamisest kuni tänaseni.

Ernst Blessig ja Jaan Uudelt.

(12 pildiga.)

Nagu enamais teisteski ülikooles, nii oli ka Tartus kuni 19. sajandi teise pooleni oftalmoloogia ühendatud kirurgiaga. Silmahaigeid raviti koos haavahaigeiga „kirurgilis-oftalmoloogilises kliinikus“ ja kirurgi ülesandeks oli ka silmahaiguste õpetamine (1804—1867). 1842. a. peale, kus veel teine kirurgia professor loodi, oli kirurgilis-oftalmoloogilise kliiniku juhatamine aastati, või jälle poolaastati, vahelduvalt kord ühe, kord teise kirurgi hooleks. Tolleaegseist kirurgest püsis oma ametis kõige kauemini prof. Georg A d e l m a n n (1841—1871), s. o. tervelt kolmkümmend aastat. A d e l m a n n kandis kõige rohkem hoolt silmahaiguste õpetamise eest ja arendas ka teaduslikult oftalmoloogiat, nii et tema nimi on jäädvustunud oftalmoloogilises literatuuris. Tema aruandeist leiame rohkesti andmeid silmakliiniku asutamise eelloo kohta. A d e l m a n n'i statistilised andmed haaravad tervikuna kahte ajajärku: aastate 1805—1842 ja 1843—1867 kohta, s. o. enne temaaegset ja pärast temaaegset tegevust kirurgilis-oftalmoloogilises kliinikus kogu kuuekümne kolme aasta vältel. Esiimesel ajajärgul, s. o. 1805.—1842. aastail, oli silmahaigeid stationaarsel ravimisel kirurgilis-oftalmoloogilises kliinikus enam kui üks kolmandik kogu haigeist, ja nimelt 4740 silmahaiget kogu haigeist 12 264. Teisel, A d e l m a n n'i aegsel, ajajärgul (1843—1867) oli silmahaigete arv tõusnud ja moodustas juba ligi poole kogu kliiniku haigeist, s. o. 9150 silmahaiget kogu haigete arvust 19 598. Need arvud annavad kujuka pildi toleaegsest kliiniku tegevusest ja haigete mater-

jalist, mis koosnes tol ajal hoopis rohkemal arvul kui praegu peamiselt marjahaigest. Me näeme, et võrdselt haavahaigeiga, silmahaigeid on olnud kaugelt rohkem kui praegusel ajal, mis muidugi tuleb tolleaegsele marjahaiguse rohkele levimisele süüks panna.

Tolleaegsed silmahaiguste nimetused erinevad mitmeti meieaegseist ja mõningad neist näivad meile tänapäeval koguni võõrana.

H. Normann'i pildikogust

Tartu Ülikooli silmakliinik

Vallikraavi ja J. Kuperjanovi (Maarjamõisa) tänava nurgal
(veneaegne ülesvõte).

A d e l m a n n'i töödest leiame nii mõndagi kliinilisest õpetamisest, meditsiini õpetamise võimalusest üldse, meditsiini õppijate arvust Tartus jne. Peale selle sisaldavad A d e l m a n n'i tööd nii mõndagi huvitavat ja väärtuslikku etnograafiliselt ja kultuur-ajalooliselt. Tema andmeid Tartu kohta on kasustanud ka J. Hirschberg oma oftalmoloogia ajaloo koostamisel.

1867. a. otsustati asutada iseseisev ülikooli silmakliinik. Seda sundis tegema silmahaigete rohke arv ja vististi ka oftal-

moloogia kui eriaine kiire arenemine läinud sajandi keskel. Seda küsimust oldi kirjanduses mitmekülgselt kaalutud (Jacobson, Nagel) ja otsusele tulnud, et iseseisvad silmakliinikud on vajalikud. Lääne-Euroopa, eriti Austria, kus silmakliinikud töötasid edukalt iseseisvate õppetoolide juures juba läinud sajandi alult ja esimeselt poolelt, oli siin eeskujuks, nii et Oettingen, esimene silmakliiniku juhataja, ei leidnud enam tarvilikuks iseseisva silmakliiniku asutamise

Silmakliiniku kahekordne puu-juurdeehitus
ja sissekäik kliinikusse.

põhjendamist omas aruandes esile tõsta. See näis juba enesest selge olevat.

Uue iseseisva silmakliiniku tarvis, mis otsustatud avada, osteti Vallikraavi ja Maarjamõisa tänavate nurgal asuv kivist pooleteisekordne eramaja. Sama maja on säilinud pea endisel kujul meie päevini ja mahutab enesesse veel praegugi osa silmakliinikust.

Jaanuarikuus 1868. a. avati iseseisev ülikooli silmakliinik prof. G. Oettingen'i juhatusel, kes toleajani oli teiseks kirurgia professoriks. Oettingen'i aruanded uue kliiniku

tegevusest annavad ülevaatliku pildi (esimene aruanne 1868—1871. a. kohta ja teine aruanne 1868.—1878. a. kohta). Ruumide jaotus ja nende otstarbe on olnud juba tol ajal umbes sarnane praegusele. Alumisel korral on olnud ruumikas saal kolme aknaga, milles on toimunud haigete vastuvõtmine, peetud loenguid ja tehtud ka operatsioone (praegu ainult loengute tarvis). Muudes alumise korra ruumes on aset leidnud oftalmoskoopimine ja muud uurimistoimingud, siis assistendi

Silmakliiniku roosiaed.

E. Blessig'i pildikogust

tuba, majapidamisruumid ja haigete ooteruum. Viimased ruumid on prof. Raehlmann'i ajal ümber ehitatud ja kuuluvad nüüd ainult ambulantsi alla. Ülemisel korral on olnud kuus tuba, nagu praegugi, mis seoses üksteisega koridori kaudu ja milles on aset leidnud statsionaarsete haigete ruumid. Haigete tarvitada on olnud tol ajal teisel korral ka palkon, samuti ka aed maja kõrval. Tolleaegne voodite arv oli 24, kuid tegelikult olla tarvitatud alla kahekümne. Kliiniku ülespidamiseks on kasustada olnud eelarve 4000 rubla ulatuses. Sellest olla ka jätkunud. Kliiniku peaülesandeks oli, peale sotsiaal-tervishoiulise, pedagoogiline ja teadusline.

Et neiks otstarbeiks haigeid saada, siis oli haigeil kliinikus ülespidamine ja ravimine täiesti tasuta. Samuti tasuta oli ambulatoorne ravi. Ainult enam nõudlikele statsionaarseile haigeile anti hariliku toidu asemel kliiniku juhataja nõusolekul tasu eest paremat toitu. Kui kliiniku juhatus leidis mõne haige kliinikus viibimise õppetegevusliselt või teadusliselt tarvilikuks, siis võidi teda pidada kliinikus kauem kui haigus seda oleks nõudnud. Mis puutub kliiniku tegevusse, siis sel-

H. Normann'i pildikogust

Veneaegne silmakliiniku auditorium.

gub Oettingen'i aruandest, et ambulatoorsete haigete frekvents on kõikunud 721 ja 1695 vahel; aastas keskmiselt 1406 esmakordset haiget. Statsionaarset ravimist leidis kliinikus sama 11 aasta jooksul, s. o. Oettingen'i tegevuse ajal 1868—1878. a. 1616 haiget, s. o. keskmiselt 147 haiget aastas. Üheteistkümne aasta jooksul tehtud operatsioonest, arvuliselt 2170, langeb lõviosana lauoperatsioonele 1193, mis jällegi näitab, et siin oli tegemist peamiselt trahhoomi tagajärgedega. Seepärast oli teadusliku huvi tulipunktiks trahhoom, tema etioloogia, tema tagajärgede kõrvaldamine (trih-

hiaasi operatiivsed meetodid) jne. Marjahaiguse tekkimisel ja tema pärastisel arenemisel täheldatakse siin juba haigete kehalist üldseisundit, dispositiooni ja eriti lümfaatilise konstitutsiooni tähtsust, sellega küsimusi, mis praegu oftalmoloogilises kirjanduses on päevaküsimuseks. Oettingen'i tööst leiame veel kirjelduse köitkesta amüloidist kui trahhoomi järealhaigusest, mis on esimene literatuuris avaldatud

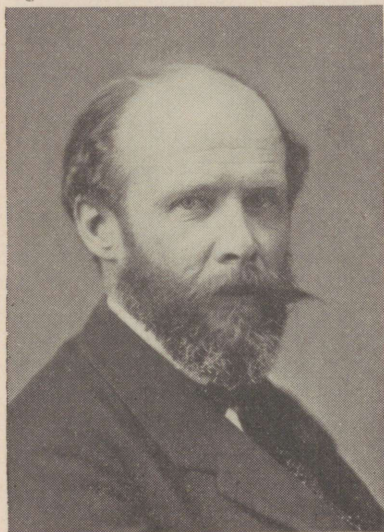

H. Normann'i pildikogust

Georg Adelman.

kirjutis amüloidist. See aine sai pärastiste väitekirjade teemaks. Tähelepanu väärivad veel Oettingen'i arutlused kliinilise õpetamise üle, selle ülesandeist ja korraldamisest vähese kliinilise materjali kasutamisel. Nii mõnigi vaade, nii mõnigi ravi ja operatsiooniviis näib meile praegusel ajal võõrastavana. Kuid me ei tohi unustada neid olusid, neid tingimusi, milles tollaegsed oftalmoloogid pidid tegutsema. Neil ei olnud haigete uurimisel, ravimisel ja opereerimisel käepärast neid tehnika ja pärastise teaduse saavutisi, nagu optilised abinõud, aseptika, anesteesia jne., mis meile kõigile

praegu näivad endast mõistetavana. Sellest seisukohast vaadates, õpime tolleaegseid saavutisi enam hindama. Oettingen'i suuremaist töist olgu siinkohal mainitud veel tema töö „silmarikkeist orbita piirkonna laskevigastuste järel“, mis põhjeneb Vene-Türgi sõja (1877—1878) kogemusil. 1868.—1876. a. oli Oettingen ühtlasi ülikooli rektoriks. 1879. a. emeriteerus ta pärast seda, kui oli valitud 1878. a. Tartu linnaapeaks.

Silmakliinika pildikogust

Georg v. Oettingen.

Oettingen'i järglaseks sai prof. Eduard Raehlmann, endine Halle ülikooli eradotsent. Tema töötas Tartus 21 aastat, 1879—1900. Raehlmann'i koolist on võrsunud kogu rida tuntud oftalmolooge. Kliiniku ruumid olid aja jooksul kasvavate tarviduste tõttu kitsaks jäänud. Kliinik oli populaarsuse tõttu otsitud ravikohana juba kaugemalt tulnud haigeile. Haigeid ilmus Tartu ravimisele Pihkva ja Viitebski kubermangust, Kuramaalt, Leedust ja Poolast. See pärast tekkis tarvidus suuremate ruumide järele, kui seda oli

tolleaegsel kliinikul kasustada. Juba Oettingen kaebas oma viimases aruandes 1878. a. ruumide kitsikuse ja tubade madaluse üle. Õhk olla haigete tubades, eriti talvel, puuduliku ventilatsiooni tõttu äärmiselt halb ja haiged pidada lamama liiga kokkusurutult, ebahügieenilisis tingimuis jne. Kui haige kliinikus lamamine ei olla mitte tingimata tarvilik, siis olla tema koguni loobunud haiget kliinikusse vastuvõt-

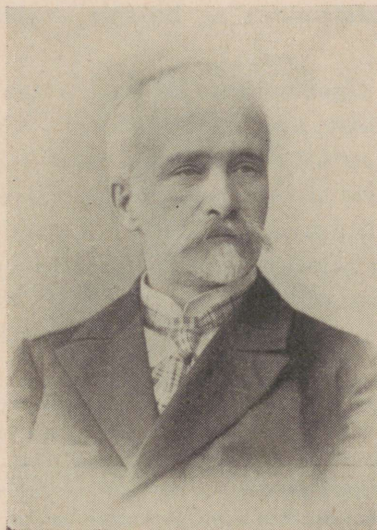

H. Normann'i pildikogust

Eduard Raehlmann.

mast. „Ma arvan, et Saksamaal ainustki era-silmakliinikut ei ole, kõnelemata veel ülikoolide silmakliinikuist, mis nii kitsastesse ruumidesse oleks paigutatud nagu Tartu ülikooli silmakliinik“, kaebab Oettingen oma viimases aruandes. Ja haigete arvu on võimalik kliiniku ruumide laiendamise kaudu veelgi tõsta. Ka kliinikus praktiseerijate üliõpilaste arv kasvab alaliselt. Sellega on ruumid kitsaks jäänud ka õpetegevuse edukuse seisukohalt. Need on põhjendatud motiivid, mis esile tuuakse kliiniku laiendamise sihiga. Ja tõelikult kolm aastat peale ametisse astumist läks Raehl-

man n'il korda teostada kliiniku ruumide laiendamist vanale majale kahekordse puust tiiva juurdeehitamisega 1882. a. Sellega kõrvaldati ruumi kitsikus ja kliinik võis edukamalt suurema haigete kontingendi juures jälle edasi töötada. Samade ruumidega on kliinik kuni tänaseni rahuldunud, s. o. 51 aasta jooksul, olgugi et kliiniku tegevus, eriti haigete arvu poolest, on selle aja jooksul ligi kahevõrdselt suurenenud, eriti

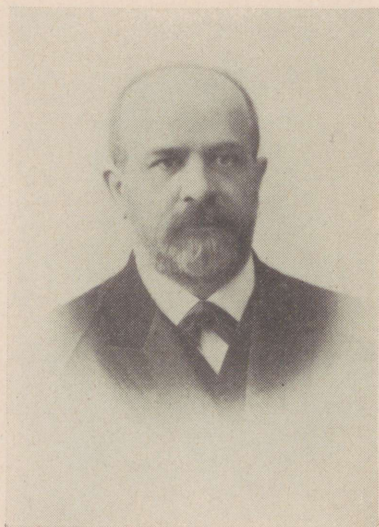
H. Normann'i pildikogust

Feodor Orestovitš Ewetzki.

viimasel Eesti ajal. Praegusaja nõuete kohaselt on silmakliiniku ruumid iganenud ja ei vasta enam tegevuse ulatusele. Kui nende laiendamise pärast ei ole senini vastavais asutisid sooviga esinetud, siis ainult sellepärast, et on arvestatud raske riigi majandusliku seisukorraga. Kuid kaua ei saa ka siin oodata. Vähegi olude paranemisel tuleb siin laiendamise küsimus päevakorda võtta, seda enam et meil kogu riigi kohta on olemas ainult üks silmakliinik.

Raehlmann'i ja tema õpilaste teaduslikud tööd Tartu ajast käsitlevad peamiselt jällegi trahhoomi, patoloogilist ana-

toomiat, *pannus*'t, amüloidi, trihhiaasi operatsioone, margino-plastikat, muu seas ka hüperbooliliste klaaside tarvitamist keratokoonuse puhul, siis muutusi võrkkesta veresoontes veresoonkonna üldhäire puhul, uurimusi värvustundest jne. Ta kliiniku aruandeid 1879.—1882. a. kohta pole meil kahjuks korda läinud hankida. Läänud sajandi üheksakümnendail aastail algas ülikooli venestamine ja seepärast pidi R a e h l -

H. Normann'i pildikogust

Aleksander Grigorjevitš Ljutkevitš.

m a n n muutunud olude sunnil Tartust lahkuma. Ta asus elama Veimaris.

R a e h l m a n n'i asemele määrati 1900. a. prof. Feodor Orestovitš E w e t z k i, kes senini oli Moskva Ülikoolis erakorraliseks professoriks olnud. Juba 1886. a. oli E w e t z k i promoveerunud arstiteaduse doktoriks Tartu Ülikoolis teemaga „Zur Kenntnis der Kolobomzysten“. E w e t z k i töötas siin oftalmoloogia professorina 9 aastat suure innu ja tagajärjega, hea lektorina ja viljaka uurija-teadlasena. Erilist tähelepanu pööras tema kui vilunud patoloog-anatoom kliiniku

laboratooriumile. Seepärast käsitlevad tema tööd eriti silma arenemisloolisi ja patoloogilis-anatoomilisi probleeme, nagu väärendid, silma sisemised kasvajad jne., aga ka kliinilisi teemasid. Koos oma õpilasiga E w e t z k i avaldas kaks vihku koguteoseid saksa keeles: „Mitteilungen aus der Augenklinik in Jurjew“. Tartus täheldas ja kirjeldas koos prof. K e n n e l'iga 1904. a. kui üks esimesist haruldast juhtu kärbse vastsest silma eeskambris. E w e t z k i suri Tartus 1909. a. rabandusse, üldiselt leinatud ja tunnustatud [vt. Kl. Mbl. f. A. 1909-I] *).

E w e t z k i surma järel jäi oftalmoloogia kateeder kaheks aastaks vakantseks. Teaduskonna poolt valitud kandidaat ei leidnud hariduse ministri kinnitust. Vaheajal oli kliiniku ametlikuks juhatajaks teaduskonna poolt määratud füsioloogia prof. K u r t š i n s k i, kuna tegelikult kliinikut juhatas ja üliõpilasile loenguid pidas vanem assistent drnd. med. Jaan O s o l i n (surnud Riias 1931), kes oli pikemat aega assistendiks (1904—1913). Alles 1911. a. määras haridusminister pro-

*) Veel palju aastaid peale E w e t z k i surma tuletas teda meelde kliiniku ees olev uhke roosiaed, mille eest ta isiklikult hoolt kandis ja mida ta eriti armastas. Rooside kasvatamisel ja kultiveerimisel oli temal võrdseks kaaslaseks ja abiks tolleaegne kliiniku teenner Mihkel L e p i k, kes tuntud looduse armastajana ja loomade ning lindude tundjana. Viimane töötab veel praegu, vaatamata kõrgele eale, Tartu Ülikooli Zooloogia muuseumi preparaatorina. Viimase suust kuuldud olgu mainitud järgmine juhtumine E w e t z k i'ist kui aednikust rooside kasvatuse alal. Kõrd töötanud E w e t z k i aias armastatud rooside kallal, kui kaks daami tänaval mööda minnes märganud toredaid roose ja tema juurde astunud öeldes: „Aednik, palun müüge meile mõni roos“. E w e t z k i lõiganud mõne vanema õie ja andnud daamidele lausudes: „Kingin Teile küll need, kuid ei müü ma neid kunagi“. Olgu nimetatud, et aed oli kliiniku püha paik, kuhu peale E w e t z k i ja L e p i k u kellegi teise jalg ei pääsenud ja et E w e t z k i roose kunagi enne äraõitsemist ei lõiganud. Härra L e p i k u abikaasa A n n a teotses kliiniku õena kaua aega, R a e h l m a n n'ist kuni eluotsani 1922. aastal, kus ta suri *anaemia perniciososa*'sse. Nende pojast võrsus silmaarst, Aleksander L e p i k, kes töötab praegu Pärnus. Enne L e p i k u t oli kliiniku teenriks pärsatine ajakirjanik ja ajaloolane Hendrik P r a n t s.

fessoriks Moskva ülikooli silmakliiniku vanema assistendi eradotsent Aleksander Grigorjevitš Ljutkevitiš'i. Kolmeaastase rahuliku töö järel puhkes lahti maailmasõda ja siis jälle revolutsioon. Riia linna langemise järel saksa vägede kätte 1917. a. algas ülikooli varanduse evakueerimine Voroneži. Sinna rändas ka silmakliiniku varandus. Ljutkevitiš juhatas ka seal silmakliinikut ja seal tabas teda raske

H. Normann'i pildikogust

Walther Löhlein.

saatus. Ta suri Voronežis 1928. a., taudidest ja näljast kurnatuna. Tema teaduslikest töist olgu siin mainitud dissertatsioon „Raskekujulise müoopia operatiivse ravi tulemusist“, mis on kirjutatud ja kaitstud Moskvast 1904. a.

Peale varanduse evakueerimist Voroneži algasid aastad (1918—1920), kus kliiniku tegevus jätkus ainult katkendiliselt ning puudulikult. Kliiniku kui sarnase tööst, kus silmaarstiline ravi toimuks täies teaduse ulatuses, ei võinud enam juttugi olla. Selleks puudusid kliiniku sisseseade, meditsiiniline aparatuur ja arstiriistad. Seda tõendab ka haigete väheldane

arv kliiniku ambulantsis neil aastail. Nii käis kliiniku ambulantsis 1917. aastal kõigest umbes 1600 haiget ja kolme esimese kuu vältel 1918. a., s. o. vene ülikooli lõppajal, ainult 380 haiget. Kliiniku statsioon oli suletud.

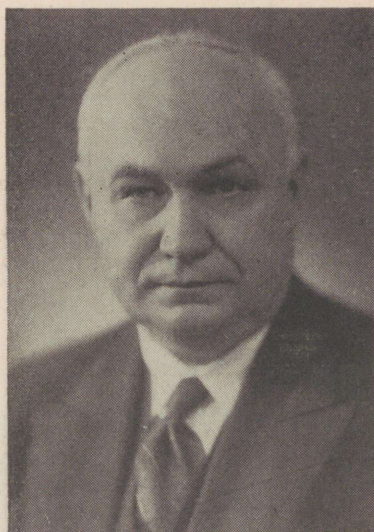
Et ülevaadet saada haigete frekventsi suhtes Raehlmann'i ja Ewetzki ajal, selleks puudub kahjuks kliiniku arhiivis materjal. Kuid võib oletada, et see ei olnud suurem,

Ernst Blessig.

kui Ljutkevitch'i ajal. Viimase aja kohta on siiski mõningaid andmeid olemas. Nii on võimalik 1912. aasta kohta haiguslugude järele arvutada umbes 300 statsionaarset haiget ja sama aasta kohta ambulantsi registreerimiskaartide järele umbes 3300—3500 ambulatoorset haiget. 1913. aastal näib haigete arv märksa vähem olnud. 1914. a. on olnud umbes 3500 ambulantsi haiget. Sõjaajal näib langus olnud: 1915. a. — pisut üle 2700, 1916. a. — 2500; 1917. a. — umbes 1600, ja 1918. a. — kõigest umbes 380.

Saksa okupatsiooni ajal (II poolaastal 1918) juhatas kliinikut lühikest aega tollaegne Greifswaldi prof. Walther Löhlein (pärast Jenas, nüüd Freiburgis). Tema kliiniline tegevus piirdus väikeses ulatuses. Puudus kliinikus igasugune sisseseade ja seda on katsutud sõjaväe võimude kaasabil hankida. Nii on korporatsioon „Sakalalt“ allkirja vastu saadud 25 tooli, 5 lauda, 9 kappi ja 7 raamaturiiulit. Sõjaväelt

Jaan Uudelt.

on saadud ihu- ja voodipesu. Haigeid on lamanud kliinikus okupatsiooni vältel 20 inimest ja operatsioone tehtud 28. Ambulantsis on käinud 430 haiget (siin on kaasa arvatud Eesti ja enamluse aeg 1918. a.).

Vabadussõja ajal 1919. a. leidis kliiniku ruumides aset lühemat aega Eesti Punase Risti laatsaret, siis 1920. a. ajutiselt riigikohus ja pärast olid ruumid kasustada antud Venemaalt tulnud optantidele ajutiseks ulualuseks. Samal ajal (1919—1920) viidi silmakliiniku ambulants Ülikooli naistekliinikusse, kus silmahaigeid võtsid vastu dr. J. Osolin ja dr. Karl Vogel. Viimane neist oli ametis okupatsiooniajast, ja esi-

mene astus teenistusse uuesti (1913. aastast oli ülikooli teenistusest lahkunud ja praktiseeris Tartus eraarstina) Eesti Vabariigi alul. Mõlemad arstid töötasid kuni silmakliiniku reorganiseerimiseni. 1919. a. on vastu võetud kliiniku ambulantsis 2320 haiget, statsioonis lamanud 12 h. ja operatsioone tehtud 53; 1920. a. ambulantsis 1641 haiget, statsioonis 7 haiget ja operatsioone 38; 1921. a. I poolaastal ambulantsis 1028 haiget, statsioonis ? ja operatsioone 114.

Samuti katkendiline, nagu kliiniku tegevus, oli ülemineku ajajärgul ka õppetegevus. Esimesil poolaastail (1920. a. ja 1921. a. I poolaastal) pidas loenguid oftalmoloogias dr. J. O s o l i n (vene keeles).

Detsembris 1920. a. kutsus arstiteaduskond silmahaiguste õppetoolile professoriks dr. med. Ernst B l e s s i g'i, kes oli Peterburis riikliku silmahaigla juhataja (Mohovaja tänaval). Et kutsutu ei olnud veel Eesti riigi alam, siis ei saanud ta kutset kohe täita. Peale opteerimist Eesti alamaks B l e s s i g ilmus Tartu aprillis 1921. a. ja astus ka kohe ametisse. Kliiniku seisund pakkus tol ajal kurba pilti. Ruumid olid korrast ära; seinad olid katusest läbijooksnud vihmast määrdunud ja mustad; põrandate värv ära kulunud jne. Sisseseade oli Venemaale evakueeritud ja mis järele jäänud, laiali kantud. Parem mööbel, õppeabinõud, instrumendid, pesu, suur ja väärtuslik kliiniku raamatukogu, mis kogutud viiekümne aasta vältel, rikkalik preparaatide kogu R a e h l m a n n'i ja E w e t z k i ajast, kõik oli veerenud Voroneži. „Reevakuatsiooni“ kaudu ei saadud tagasi midagi, peale mõne tühisema väärtuseta mööbli osa, mis transpordi läbi oli rikutud ja nõudis parandust. Nimetada võib, et kliiniku asutaja prof. O e t t i n g e n'i portree-õlimal saadi tagasi, kuid seegi oli kuulidega läbistatud. Samuti saadi tagasi kliiniku vana Inglise kell, kuid rikutult osadena, mille parandamine tekitas suurt kulu.

Tänu Ülikooli valitsuselt rohkelt lubatud krediidile oli võimalik muretseda kõike hädatarvilikku ja kliinikut kohe sisse seada, nii et juba teisel poolaastal 1921 võis alata korra-

päraline kliiniline ja õppetegevus¹⁾. Järgnevail aastail võidi täiendada sisseseadet kallimate aparaadega, nagu elektromagneet, korneaalmikroskoop ja pilulamp, Zeiss'i refrakto-meeter ühes Gulstrand'i oftalmoskoobiga, Birch-Hirschfeld'i punasevaba kaarlamp ja kiiritamislamp ja uuesti muretseda päris korrapärane raamatukogu. Preparaatide kogule oli alus pandud Blessig'ilt Peterburist kaostatoodud preparaati-dega. Kogu tekkis ja täienes aastate vältel kliiniku materjali juurde tulekuga, nii et õppetegevuseks on enamik tarvilikke esemeid olemas.

Blessig emeriteerus 1930. a. ja temale tehti ülesandeks lugeda veel sama aasta esimesel poolel, kuna kliiniku juhata-mine tehti ülesandeks vanemale assistendile eradotsent Jaan Uudelt'ile. Teisel poolaastal 1930 luges Uudelt ülesan-del ja pärast (1931. a.) valiti ta dotsendiks ja kliiniku juha-tajaks kolmeks aastaks.

Kliiniku tegevusest annab ülevaate dr. Salme Vöhr-mann'i erikirjutis, mis ilmub samas numbris.

Silmakliiniku vanemad assistendid.

1868 II — 71 I Hansen, August. 1871 II — 74 I Thal-berg, Johann. 1874 II — 75 I Hoffmann, Theodor. 1875 II — 76 I Koppe, Oskar. 1876 II — 77 I Ströhmborg, Christian. 1877 II — 79 I Zwingmann, Lothar. 1879 II — 81 I Kubly, Theodor. 1881 II — 82 II Germann, Theodor. 1883 I — 84 I Grubert, Edgar. 1884 II — 86 II Dahlfeld, Karl. 1887 I Walter, Otto. 1887 II — 88 II Hlasko, Bernhard. 1889 I Osten-Sacken, Leo. 1889 I — 90 II Seiler, August. 1891 I Zumft, Johann. 1891 II — 92 II Krüdener, Heinrich. 1893 I—II Rymza, Waclaw. 1894 — I—II Lackschewitz, Theo-dor. 1895 I—II Ischreyt, Gottfried. 1896 I—II Reinhardt, Gustav. 1897 I—II Maurach, Reinhard. 1898—1899 Göldner, Johann. 1900 Engelmann, Adolf. 1901 Werncke, Theodor.

¹⁾ 1921—1922 õppeaastal ei olnud kliinikul enesel opereerimiseks arstiriistu. Võimatust seisukorrast päästis osalt Blessig'i poolt kaasa toodud isiklikud riistad, mida ta andis kliinikule lahkelt tarvi-tada. Esimesed riistad saadi alles 1922. a. teisel poolel. Ka Bles-sig'i isiklik raamatukogu oli esialgseks teaduslikuks aluseks. Uusi ajakirju saadi juba 1921. aastast peale. Mõned üksikud raamatud ja äratõmbed olid siiski vene ajast jäänud.

1902—1903 Rubert, Jaan. 1904—1913 Osolin, Jaan. 1914—1917 (puudub). 1918—1919 I Vogel, Karl. 1919 II — 21 I Osolin, Jaan. 1921 II — 30 II Uudelt, Jaan. 1931 I — 32 I Savi, Valentin. 1933 II — Wöhrmann, Salme.

Nooremad assistendid.

1885 II — 86 II Martinson, Konrad. 1887 I Hlasko, Bernhard*. 1887 II — 88 II Osten-Sacken, Leo*. 1889 I Seiler, August*. 1889 II — 90 II Zumft, Johann*. 1891 I Krüdener, Heinrich*. 1891 II — 92 II Rymsza, Waclaw*. 1893 I—II Lackschewitz, Theodor*. 1894 I—II Ischreyt, Gottfried*. 1895 I—II Reinhardt, Gustav*. 1896 I—II Maurach, Reinhard*. 1897 I Göldner, Johann*. 1897 II — 99 Engelmann, Adolf*. 1898—1900 Werncke, Theodor*, 1900—01 Rubert, Jaan*. 1901 Schneider, Johannes. 1902—03 Osolin, Jaan*. 1904—05 Danilevski, Nikolai. 1906—07 Ottas, Johan. 1907—12 Janson, Ernst. 1909—12 Koluminski, Ilja. 1912—13 Kaschmiski, Vladimir. 1913—15 Sinev, Vassili. 1913 Sineokuva, Maria. 1914 Ljubimov, Aleksander. 1915—16 Nikolskaja, Maria. 1916 Pinski, Josif. 1916 Kutschevski, Vladimir. 1917—19 (Puudub). 1919 II — 22 II Vogel, Karl*. 1923 I — 25 I Kuriks, Oskar. 1925 II — 28 I Hallik, Karl. 1928 II — 32 I Savi, Valentin*. 1931 II — 33 I Wöhrmann, Salme*. 1932 II — Suurküla, Gottfried.

Kirjandus.

1. Adelman: Gesch. u. statist. Rückblicke auf d. Augenkl. d. Kaiserl. Russ. Univ. zu Dorpat von ihrem Beginn bis zu J. 1867. D. Arch. f. Gesch. d. Medizin u. med. Geographie IV, 1881. — 2. Oettingen: D. ophth. Klinik Dorpats in d. 3 ersten Jahren ihres Bestehens. Dorp. med. Zeitschr. 1871. — 3. Seesama: Bericht ü. d. Wirksamkeit d. Dorp. ophth. Klinik i. d. J. 1868—1878. C. Mattiesen 1879. 4. Grünfeld: Verz. d. v. d. med. Fakultät zu Dorpat seit ihrer Gründung veröff. Schriften. Histor. Studien a. d. pharmakol. Institut. Dorpat, herausgeb. v. Kobert. 1893. — 5. Levitzki: Bibliograf. slovar profess. jne. imper. Jurjevsk. Universit. 1802—1902. C. Mattiesen 1903. — 6. Hirschberg: Geschichte d. Augenhk. Gr.-S. Handb., 2. Aufl. Augenärzte Russlands 1916. — 7. Blessig: Ophthalmol. Bibliographie Russlands. Acta et Comm. Univ. Tartuensis, 1922. — 8. Tartu Ülikooli isiklik koosseis ja loengute kavad 1868. a. alates. 9. Tartu Ülik. Silmakliiniku arhiivi materjal, haigete lood, operats. raamat jne.

* märgitud nooremad assistendid, kes pärast said vanemaiks assistendeks.

Deutsches Referat.

Ernst Blessig und Jaan Uudelt: **Die Augenklinik der Universität Tartu 1868—1933.** Ein historischer Überblick von der Gründung bis zur Gegenwart.

Bis zur zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts war die Ophthalmologie an der Tartuer (früher Dorpater) Universität mit der Chirurgie vereinigt. Die Augenkranken wurden gemeinsam mit den chirurgischen Kranken in der „Chirurgisch-ophthalmologischen Klinik“ (1804—1867) behandelt und es war die Aufgabe des Chirurgen Ophthalmologie zu lehren. Als 1842 noch ein zweiter Lehrstuhl für Chirurgie gegründet wurde, wechselten sich die Vertreter der Chirurgie alljährlich oder sogar halbjährlich in der Leitung der Chirurgisch-ophthalmologischen Klinik. Am meisten beschäftigte sich mit der Ophthalmologie zu dieser Zeit Professor Georg Adelman (1841—1871), dessen Name auch in der ophthalmologischen Literatur bekannt geworden ist. Verschiedene Angaben Adelman's über Tartu (Dorpat) hat auch J. Hirschberg in seiner Geschichte der Ophthalmologie benutzt. 1867 wurde der Beschluss gefasst in Tartu eine selbständige ophthalmologische Klinik zu begründen, die auch 1868 eröffnet wurde. Zum Direktor wurde bestätigt Prof. Georg v. Oettingen (1868—1878). Die Behandlung der Kranken fand kostenlos statt.

Oettingen's Nachfolger wurde Prof. Eduard Raehlmann (1879—1900). Aus seiner Schule stammt eine Reihe bekannter Ophthalmologen. Auch war seine Klinik unter den Augenleidenden sehr populär, so dass Kranke selbst aus Pleskau, Kurland, Litauen und Polen nach Tartu kamen um Hilfe zu suchen.

1882 wurde die Augenklinik durch Anbau eines 2-stöckigen Holzflügels erweitert. Die Arbeiten Raehlmann's und seiner Schüler beschäftigten sich hauptsächlich mit Marginoplastik-, Trachom-, Trichiasis- und Pannusfragen.

Raehlmann's Nachfolger wurde Prof. Feodor Orestovitsch Ewetzki (1900—1909), der ein besonderes Interesse für embryologische und pathologisch-anatomische Probleme des Auges besass.

Nach dem Tode Ewetzki's blieb der Lehrstuhl 2 Jahre unbesetzt. Offizieller stellvertretender Direktor war in dieser Zeit der Physiologe Prof. V. Kurtschinski, während der ältere Assistent der Klinik Dr. Jahn Osolin die Ophthalmologie unterrichtete und auch de facto die Klinik leitete.

Von 1911 bis zur Evakuierung der Tartuer Universität nach Woronesch (1917) war Direktor der Augenklinik Prof. Alexander Gri-

gorjewitsch Ljutkewitsch, zur Zeit der deutschen Okkupation (1918) — Prof. Walther Löhlein aus Greifswald. Während des estnischen Freiheitskrieges fand in den Räumen der Augenklinik Unterkunft ein Lazarett des Estnischen Roten Kreuzes.

1920—1921 wurde die Ophthalmologie den Studenten wieder von Dr. Osolin vorgetragen. 1921 übernahm die Leitung der Augenklinik Prof. Ernst Blessig aus St.-Petersburg. Durch den Krieg hatte das Inventar der Klinik stark gelitten, so dass Prof. Blessig seine eigenen Instrumente zu Operationszwecken zur Verfügung stellen musste. Auch bildeten seine Bücher die zeitweilige Grundlage der klinischen Bibliothek. 1930 emeritierte Prof. Blessig und zu seinem Nachfolger wurde Dr. med. Jaan Uudelt gewählt, anfangs als Dozent (1931) und später (1934) als Professor.
